

DEBATT & KRONIKK

Årets
kronikører**Marit Aakre Tennø,**
tidligere Sp-politiker
i Luster**Karin Andersen,**
tidligere SV-politiker
på Stortinget**Rebecca Skauge,**
leder for
vaksinasjonsenteret
i Sarpsborg**Olav Gunnar Ballo,**
lege og skribent**Bente Heggem
Kojan,**
professor ved Institutt
for sosialt arbeid,
NTNU**Ailin Aastvedt,**
forsker ved Tele-
marksforskning og
Phd-kandidat**Frode Fadnes
Jacobsen,**
professor ved HVL og
forskningsleder ved
Senter for omsorgs-
forskning, vest**Stig Johannessen,**
leder i
Skolelederforbundet**Sveinung Arnesen,**
forsker ved NORCE

Helse - ikke en sak for he

Å overlate helse og velvære til helsevesenet alene er en **ALTFOR SNEVER** måte å tenke helse på.

Kronikk Frode Fadnes Jacobsen

frode.fadnes.jacobsen@hvl.no

Kanskje er en av de tyngste sidene ved å bli eldre og skrøpelig, en opplevelse av at radiusen for livet ditt krymper. Er du pleietrengende, eller sliter med begynnende demens, kan livet lett bli avgrenset til en institusjon eller husets fire vegger.

Men slik trenger det ikke å være! Så mange deler av samfunnet kan rustes til å ta imot og inkludere denne gruppen med mennesker.

Hva med en tur på treningssenteret eller kjøpesenteret? Ikke viktig, tror du, eller ikke mulig? Det er tvert imot både viktig og mulig. Vi må ikke overlate helse og velvære til helsevesenet alene - det er en altfor snever måte å tenke helse på.

Leve hele livet-reformen setter søkelys på folkehelse i et bredt per-

spektiv, ikke minst knyttet til eldres behov og muligheter. Den peker på at et mangfold av aktører utenfor helsevesenet også bidrar til folkehelse. Arkitektur, infrastruktur og transport nevnes som eksempler på områder som virker inn på folkehelsen.

Reformen fremhever også verdien av at flere ulike aktører arbeider sammen for aldersvennlige samfunn og omgivelser og for bedre folkehelse, på tvers av kommune, frivillighet og næringsliv.

Kunders involvering i bedrifters utvikling av produkter var hovedfokus da samskapingsbegrepet først ble lansert for flere tiår tilbake. Dessverre er det sjelden at norske kommuner inviterer bedrifter til samskaping - mer vanlig er det å venne seg mot de frivillige organisasjonene. Det er en av konklusjonene fra det NORCE-ledede forskningsprosjektet «Modeller for medborgersamskaping» (MEDSAM).

Prosjektet gir mange lovende eksempler på samskaping mellom kommuner og frivillige organisasjoner og enkeltpersoner. Likevel finner man både i dette og i andre

følgeforskningsprosjekt inspirerende eksempler på involvering av lokalt næringsliv i samskapingsprosesser.

I én kommune har utviklingen av en såkalt aktivitetspark pågått over flere år. Det er et anlegg som kombinerer muligheter for utendørs rekreasjon, trening og møteplass på tvers av generasjoner. Anlegget står nå snart ferdig og brukes aktivt av ulike innbyggere, blant andre småbarnsforeldre med innvandrerbakgrunn.

Frivillige har drevet fram prosjektet sammen med næringslivet, der over 30 bedrifter har støttet det økonomisk. Lederen for det frivillige arbeidet har også næringslivsbakgrunn, mens kommunen er tilrettelegger og fasilitator.

I denne kommunen arbeider også en sentrumsforening av næringsdrivende for utviklingen av aldersvennlig sosiale og fysiske omgivelser, i tett samarbeid med kommunen og frivillige organisasjoner.

I en annen kommune har man satset på et såkalt demensvennlig kjøpesenter. Halvparten av leieta-

kerne og deres ansatte har gjennomgått demenskurs, og kjøpesenteret har fått status som demensvennlig.

Senterdirektøren forteller at det de har lært, er nyttig for kundebehandling enten folk har demens eller ikke. «Vi lærer å håndtere folk i alle aldre som får demens, og vi lærer også noe grunnleggende om kundebehandling generelt.»

Kjøpesenteret driver en møteplass for seniorer i et samarbeid med kommune og frivillige.

Foruten ulike kurs og underholdningstilbud formidles rabattkort som er gyldig i samtlige butikker til de som er 67 år eller eldre, et kort på støtrelse med et vanlig kredittkort.

En av de forretningsdrivende uttaler at *det foregår mye på senteret som ikke er utviklet i forhold til eldre, og spesielt til personer med demens. Vi spør oss hele tiden, hvilke behov har denne kundegruppen? For oss er disse kunder.*

I samme kommune er det også etablert samarbeid mellom kommunen og et lokalt treningssenter.

Innlegg sendes til debatt@kommunal-rapport.no. Legg ved portrettbilde.

Innleggene kan bli publisert både i ukeavisa og på kommunal-rapport.no/debatt
Lengde på innlegg er maks 700 ord

Les flere meninger
på kommunal-rapport.no/debatt

Helsevesenet alene

ILLUSTRASJON: SVEN TVEIT

Ledelsen i bedriften opplevde svakt kundegrnlag midt på dagen og i ferier. De var også bevisst på utfordringen med å finne meningsfulle tilbud til hjemmeboende eldre tjenestemottakere på disse tidspunktene. De kontaktet kommunen med forslag om samarbeid, slik at kommunen kunne kjøpe treningstid for disse.

Tilbudet ble populært, også for nære pårørende som fikk mulighet til avlastning. De ansatte ved treningsbedriften overlot hjelpemidler og kontakt med pårørende til kommunalt ansatte. Lederen for treningssenteret uttalte at *dette er selvsagt dyrere for kommunen enn om frivillige stiller opp og hjelper, men billigere enn om de skulle ha driftet tilbudet selv.*

Dessuten, mens frivillige vil ønske å være selvstendige og vanskelig vil godta å bli bundet av faste avtaler og tidspunkt, kan treningsbedriften sørge for at kommunen får forutsigbare tjenester.

I motsetning til samarbeid med bedrifter som drifter velferdstjenester for det offentlige og for offentlige midler, illustrerer

„
Å bli møtt som kunder, gir en verdifull «pause» fra sammenhenger der man møtes som klient og hjelpetrenende.

eksemplene samskaping mellom offentlige og kommersielle aktører, der bedriftene fungerer helt på næringslivets egne premisser.

Bedriftenes behov for overskudd blir ikke en mulig kilde til konflikt med offentlige myndigheter og krever ikke kostbar myndighetskontroll. Kommunene og bedriftene bidrar i fellesskap til at innbyggere kan leve livet lengre hjemme gjennom tiltak som styrker folkehelsen og bedrer skrøpelige eldre og funksjonshemmedes tilgang til tilbud i sine næromgivelser. Samtidig tjener bedriftene gjennom økt kundegrnlag.

Bedriftene ser de eldre som kunder, også skrøpelige og funksjonshemmede eldre. Dermed møtes de på en måte som forbindes med et vanlig hverdagsliv og ikke som stigmatiserende.

Å bli møtt som kunder, gir en verdifull «pause» fra andre sammenhenger der man møtes som klient og hjelpetrenende. Tilbudene som er beskrevet over, demonstrerer nettopp at (folke)helse og velvære er altfor viktig til at helsevesenet skal ivareta dette alene.

Når bare én kan levere

Innkjøp uten konkurranse kan være lovlig hvis det bare finnes én leverandør.

Kofa frifant nylig Øygarden kommune i sak om ulovlig direkteanskaffelse, etter først å ha varslet overtredelsesgebyr. Kofa kom til at det bare var Framsikt AS som kunne levere et slikt verktøy, og godtok at innkjøp kunne gjøres direkte med leverandør, uten konkurranse.

En rekke andre kommuner og fylkeskommuner har de senere årene publisert intensjonskunnngjøringer for direkteanskaffelse av Framsikt. Kofa har myndighet til å ilegge overtredelsesgebyr for innkjøp foretatt uten kunngjøring og konkurranse inntil to år etter kontraktsinngåelse. Saken mot Øygarden kommune har dermed interesse for andre innkjøpere.

Kommunen vurderte i forkant at det kun var én leverandør på markedet som kunne levere et slikt system, og at anskaffelsen derfor kunne gjennomføres uten konkurranse. Kommunen publiserte derfor en såkalt intensjonskunnngjøring i databasen Doffin for å opplyse markedet om at kontrakt ville bli inngått direkte med Framsikt.

En intensjonskunnngjøring fritar oppdragsgiver for ansvar, forutsatt at den er fundert på forsvarlige vurderinger i forkant. Det gjelder på nærmere vilkår unntak fra hovedregelen om kunngjøring av konkurranser der kun én leverandør kan levere.

Dette er et meget strengt unntak og benyttes sjelden i praksis. Innkjøper må vurdere om anskaffelsen gjelder «ytelser som bare en bestemt leverandør kan levere» fordi «konkurranse er umulig av tekniske årsaker».

Unntaket får kun anvendelse når «det ikke foreligger rimelige alternativer og den manglende konkurransen ikke skyldes at oppdragsgiveren har tilpasset anskaffelsesdokumentene til en bestemt leverandør».

Dersom unntaksregelen benyttes av innkjøper uten at det er grunnlag for det, kan Kofa ilegge overtredelsesgebyr med inntil 15 prosent av kontraktsverdi. Avtalens verdi var

estimert til 2,6 millioner kroner.

En ideell organisasjon påklaget innkjøpet i 2021, og hevdet at anskaffelsen utgjorde en ulovlig direkte anskaffelse. Ifølge klager var Framsikt «hyllevare», og kommunen hadde ikke foretatt tilstrekkelige markedsundersøkelser i forkant.

Kofa varslet opprinnelig at vilkårene for unntak fra kunngjørings- og konkurransekrav ikke var oppfylt, og at kommunen skulle ilegges gebyr for ulovlig direkteanskaffelse.

Etter en nærmere redegjørelse fra kommunen endret Kofa oppfatning. Kofa vektla at det forut for anskaffelsen var blitt gjennomført en markedsundersøkelse for innkjøpet. Både markedsundersøkelsen og intensjonskunnngjøringen viste at det ikke eksisterte alternativer til Framsikt.

Kofa la videre vekt på at Framsikt er utviklet med støtte fra Innovasjon Norge. Det er da vilkår om at prosjektet må ha innovasjonshøyde på internasjonalt nivå, at det er betydelig prosjektrisiko, at det er mulighet for å oppnå immaterielle rettigheter (IPR) for løsningen som utvikles, og krav til teknologinivå.

De strenge kravene underbygget at det var lite sannsynlig at det forelå alternative leverandører. Kofa kom dermed til at kommunen hadde fullstendig oversikt over det aktuelle markedet, og at det ikke forelå andre alternativer, verken ferdige eller under utvikling.

Vilkårene for unntak fra krav til kunngjøring og konkurranse var dermed oppfylt, og Kofa konkluderte med at kommunen ikke hadde brutt anskaffelsesregelverket.

Forfatteren representerte Øygarden kommune i saken for Kofa. Han er tidligere sekretariatsleder for Kofa.

Henrik Lande
advokat i Harris
Advokatfirma AS

